

De zachtaardige moeren van Schier

Ine Jellema

Op Schiermonnikoog, kortweg 'Schier', staat een carnica-teeltstation. Door de jaren heen zijn daar duizenden zachtaardige moeren gekweekt voor imkers in Nederland en België. Ook lieten talloze bijenhouders hun moeren op Schiermonnikoog bevruchten. Maar om import van Amerikaans vuilbroed uit te sluiten, is dat niet meer toegestaan. Het afgelopen jaar hebben ruim 175 vriendelijke Schier-moeren hun weg gevonden naar de imkers. Hoe werkt het eiland-bevruchtungsstation? Welk type bij komt er vandaan? En waar kunnen de koninginnen besteld worden? Meer daarover in dit artikel.

46

De Schiermoer

Elke honingbij die je op Schiermonnikoog ziet vliegen stamt van het Station voor de Carnicateelt. Met het bestuur van het eiland is overeengekomen, dat er geen andere volken worden toegelaten. Een ideale omgeving dus voor het kweken van raszuivere, eiland-bevruchte moeren.

De 'Schiermoer' is verwant aan de *Peschets Carnica* uit Slovenië. Het is een uiterst zachtaardige bij, die om die eigenschap indertijd is uitgekozen door de grondleggers van het teeltstation.

De lijn werd al tientallen jaren geleden ingevoerd op Schier en ontwikkelt zich nog steeds goed. De bij is

wintervast en reageert uitstekend op het klimaat en de drachtomstandigheden ter plaatse. De regelmatig (zeer) goede honing oogsten zijn daarvan het bewijs.

Impressie van teelt 1995

De bijenstand van de Stichting Carnicateelt ligt in een warme, beschutte duinpan. Een gedeelte van de volken staat in een ruime bijenhal, een ander deel staat opgesteld in de open lucht. Standbeheerder is Bram de Smidt, die daarvoor gedurende het jaar vele malen op en neer reist. Voor de moerteelt wordt een strak schema gevolgd, beginnend in de laatste week van mei (eerder starten is door de late lente op het eiland niet verstandig) en eindigend met de aflevering van de moeren rond half juli. In die teeltperiode is het doorlopend spitsuur op de bijenstand; een goede planning en werkverdeling is dan ook absolute noodzaak.

Een impressie van zo'n teeltperiode. Het was prachtig weer in mei 1995 toen de teelt begon: de esdoorn en de wilde roos bloeiden volop en de bijen tuimelden met nectar en stuifmeel de kasten in!

Tevoren had de teeltploeg (Hayo Velthuis, Bram de Smidt en Jan Charpentier) in overleg met Michael Bijnen afgesproken wie in de komende maanden 'dienst' zou hebben op het eiland: alleen, tijdens spitsuren samen, of met hulp van vrijwilligers.

Hayo Velthuis en assistent Jan Jansen bij een pleegvolk.
Foto Jan Charpentier.

Bram de Smidt (rechts) en Wim van de Hurk bij het 'oogsten' van de moeren. Foto Jan Charpentier.

Werkbasis was een zomerhuisje vlakbij de bijenstand, dat op de dag van aankomst in een mum van tijd werd omgevormd tot een teeltcentrum. Er werd een (lood-zware) broedstoof aangesleept, een overlarftafeltje met koud licht geïmproviseerd en plastic op de grond gelegd om de starters op te zetten. Daarna meteen aan de slag.

Meer dan honderd felgekleurde tafeltjes werden verspreid in het duintje in de grond (voor de latere bevruchtungskastjes). Volken werden geïnspecteerd. De eerste serie van de 600 benodigde wasdopjes voor het overlarven werd gemaakt en aan de teeltlatten vastgesmolten. Tussen alle werk door werd gediscussieerd uit welke volken zou worden overgelarfd. Dit aan de hand van de ervaringen met die volken, de cubitaal-index en de resultaten met de afgeleverde moeren. De drukte van die eerste dag was kenmerkend voor de hele periode. Want wie 175 moeren wil afleveren, zal minstens 560 larfjes moeten overlarven. Bij elke handeling moet immers gerekend worden op verlies: bij het aannemen van de doppen, het uitlopen in de broedstoof en de bruidsvlucht van de moeren.

Van eind mei tot eind juni werd elke dag tot in de avond gewerkt; in grote series, planmatig en gericht. Van alle handelingen werd nauwkeurig boek gehouden. Tussendoor was er gelegenheid voor het doen van kleine experimenten (zoals: is er verschil te constateren in het aannemen van nieuwe en gebruikte wasdopjes). Opvallend was de zorgeloosheid waarmee je in deze bijen kan werken. Iedereen liep in korte broek, met blote armen en zonder bijenkap door de bijenvlucht. Geen enkele steek, ook niet als de kasten open gingen en er doppen werden gebroken. Dat, gevoegd bij het voortdurende stralende zomerweer, maakte dit werk uiterst plezierig!

Op twee momenten wordt er met een grotere groep vrijwilligers gewerkt: bij het oogsten van de moeren en bij het slingeren.

Om de moeren is de hele teelt begonnen. Het oogsten daarvan is dus een feestelijk (èn spannend!) moment. Op één dag moeten dan alle moeren uit de bevruchtungskastjes worden gehaald en met wat begeleidende bijen in verzendkooitjes worden gedaan. In 1995 ging het om ongeveer 190 moeren! De datum van deze moeroogst wordt steeds lang van tevoren bekendgemaakt aan de klanten. Hiervan kan niet worden afgeweken, ook niet als het (zoals op 14 juli vorig jaar) noodweer is in heel Nederland.

Gelukkig waren er die dag op Schier meer droge momenten dan werd gevreesd. De vrijwilligers, allemaal ervaren imkers of moertelers, konden dus goed werken. Overal zag je gebukte mensen in grote con-

centratie moeren uitvangen. Zelfs toen het begon te stortregenen en te bliksemen waren de meest bevrogen werkers niet te stoppen. En zelfs toen bleven de bijen redelijk braaf.

Daags daarop werden de moeren afgeleverd per treinkoerier. Bram de Smidt reisde daarvoor met de moeren Nederland af. Tevoren was met de klanten afgesproken op welk station en op welk tijdstip de moeren in ontvangst konden worden genomen. Een 'logistiek' karwei, dat niet moet worden onderschat! Het slingeren van de honing is het tweede moment van grootschaliger teamwork. De Schiermoer is zo goed aangepast aan het eiland-klimaat, dat er ondanks alle gerommel in de volken elk jaar lamsoorhoning kan worden geslingerd. Mits natuurlijk het weer na half juli meewerkt en de augustus-springvloed de kwelder niet doet overstromen. De kruidenier verkoopt de honing als 'eilandhoning' aan de toerist, en het teeltstation heeft er wat extra inkomsten door. Dit jaar bedroeg de oogst ca. 900 kg, waarbij er ook nog heel wat kilo's in de volken werd gelaten voor het overwinteren.

Een van de belangrijkste eigenschappen waarop de Schiermoer wordt geselecteerd is zachtaardigheid. Binnen de niet te grote eilandpopulatie kan daardoor een zekere mate van inteelt ontstaan, waarbij enig verlies van vitaliteit (een iets minder onstuimige broedaanzet) kan optreden. Dat is voor een teeltmoer niet ongewoon. Het zijn de F1-dochters van die moer, bevrucht dus door de darren van de nieuwe bezitters, die grote, vitale, zachtaardige en ijverige produktievolken leveren. Het bekende heterosis-effect is daar de oorzaak van.

En wat de Schiermoer zelf betreft: via onderzoek en enquêtes onder de afnemers worden haar eigenschappen scherp in de gaten gehouden. En indien nodig, wordt er behoedzaam wat fris carnica-bloed (bijvoorbeeld van Spiekeroog) ingekruist.

Nadere gegevens:

- *Het bestuur van de 'Stichting Station voor de Carnicateelt' bestaat uit Hayo Velthuis (voorzitter), Michael Bijnen (secretaris), Bram de Smidt (penningmeester, tevens standbeheerder), Athos Millington Ward en Jan Charpentier.*
- *Iedere imker kan teeltmoeren bestellen bij secretaris Michael Bijnen (077-3982397). Bestellen voor 15 mei.*
- *De moeren worden op een afgesproken tijdstip op zaterdag 13 juli afgeleverd per treinkoerier. De kosten zijn f30,- per moertje, inclusief vervoer.*